

A BARLANGTERÁPIA HELYZETE MAGYARORSZÁGON

Dr. Horváth Tibor

Az ember már az ősidőkben felismerte és kihasználta a barlangi mikroklíma regeneráló, gyógyító hatását. A középkorból már magyar vonatkozású írásos emlékeink is vannak, melyek tanúsítják, hogy a barlangi üledékek csontmaradványait, porrátört cseppköveket, barlangi vizeket és egyes barlangok mikroklímáját kiterjedten alkalmazták gyógyászati céllal. A szklenói izzasztó-barlang, vagy a torjai bűdös-barlang Európa-hírű, népszerű zárandokhelynek számítottak.

Míg a radioaktív, kénes hőbarlangokban évszázados hagyományai voltak az idült mozgásszervi, bőr- és idegbetegségek kezelésének, addig a komfort- és hűvös érzetet keltő barlangok gyógyászati hasznosításában a II. világháború jelentett fordulópontot. Ezután kezdődtek célzott klimatológiai és orvosi megfigyelések, bizonyítandó a laikus tapasztalatot, mely szerint barlangokban töltött rövidebb-hosszabb idő alatt javul az asztmások, hörghurutosok, szármárhögősök állapota, s keresvén a magyaráztatot ezekre a tapasztalatokra.

A biztató eredmények, meggyőző statisztikák híre az ötvenes évek végén jutott el Magyarországra, lendületet adva az évtized elején megindult ilyen irányú próbálkozásoknak.

A jósvafői Béke-barlangot *Jakucs* fedezte fel 1952-ben. Neki, *Birónak* és *Fázoldnak* köszönhetjük a klimatológiai méréseket, melyek igazolták, hogy a klíma megfelel a követelményeknek. Ő hívta fel orvosok figyelmét arra, hogy a barlangot asztmás betegek látogatják, jelentős kényelmetlenséget és veszélyt vállalva, s állítják, hogy panaszuk itt csökkennek. A nyilvánvaló igény, a biztató külföldi hírek, az érintett szakemberek lelkesedése, a Borsodi Szénbánya Tröszt gyakorlati segítsége eredményezte, hogy a barlangterápia meghonosodott Jósvafőn, ezzel Magyarországon.

1959-től kísérleti jelleggel folytak kezeléseik, e korzak központi alakja és motorja *Kirchknopf*, neki köszönhető, hogy *Varjas*, *Kraszkó* a környékbeli kórházakra támaszkodva bekapcsolódtak a bizonyító orvosi vizsgálatokba, s azt is, hogy a Borsodi Szénbányák vállalta a gyakorlati feltételek megteremtését, *Szoboszlai*, majd *Adorján* közreműködésével a beteganyag kiválogatását, beutalását is.

1965-től már szervezett kúráztatások folytak, az eredmények tudományos szintű feldolgozásával. Kiemelést érdemel a *Takács* és munkacsoportja által sok éven át végzett kémiai és bakteriológiai vizsgálatsorozat, mely a gyógyítómunka alapját képezte. Az Egészségügyi Minisztérium a barlangot 1969-ben gyógybarlanggá nyilvánította, ezzel a barlangterápiát Magyarországon hivatalos gyógy-eljárásnak ismerte el, világszerte precedenst teremtve.

A barlangot ma is a Borsodi Szénbányák üzemelteti. A zömmel bányász betegek 46 személyes, szezonálisan működő üdülőben nyerne elhelyezést, évente 6 turnusban. Megoldódott a korábban legnagyobb gondot okozó orvosi felügyelet kérdése is.

1969-től 1988-ig 8232 beteg részesült 3 hetes kúrában (kezelési idő napi 4 óra), fele fizikai dolgozó, másik fele szellemi dolgozó, nyugdíjas és gyermek. Utóbbiak 1981 óta a miskolci Gyermekegészségügyi Központ szervezésében és felügyeletével önálló turnust alkotnak. A betegek zöme hörgi asztmában és hörghurutban szenved. Zömmükönél jelentős szubjektív javulás figyelhető meg, nagy százalékuknál a gyógyszerigény csökkenésével együtt. A pozitív tendenciát a légzésfunkciós értékek is alátámasztják. Fontosak azok a megfigyelések, melyek az ismételt kúrák rehabilitációs értékére utalnak, tapasztalván, hogy a rokkantság kialakulásának folyamata lelassul.

A jósvafői tevékenység úttörő jelentőségű. Elsőként valószínűsítették meg a barlangterápiát Magyarországon. Nekik köszönhető a tevékenység hivatalos elfogadtatása. Itt dolgozták ki az eredmények tudományos értékelésének a módszerét. Májig is világszerte egyedülállóan mondható az a vizsgálatuk, mellyel igazolták, hogy a barlangi környezetben csökken a légutak kóros túlérzékenysége. Nem kevés szerepük van a hazai barlangterápia nemzetközi respektusának megteremtésében.

Negatívumként említhető a kényszerű szezonális, a kórházi szintű szakmai háttér hiánya, mely az ellenőrzés fogyatékoságain túl az ellátás komplex voltát is nagyban beszűkíti.

A hatvanas évek második felében újabb két helyszínen indult terápiás tevékenység barlangban, Abaligetén és Tapolcán.

Az abaligeti cseppköbarlang gyógyhatását a környék légzési betegségben szenvedő lakossága már a negyvenes-ötvenes években ismerte, használta. A barlang klimatikus rendszerének részletes feltérképezését *Urbánnak, Páternek, Szabónak* és elsősorban *Fodornak* köszönhetjük. A Baranya megyei Kórház Tüdőgyógyintézetének szakmai felügyeletével, a Pécsi Ércbányák anyagi támogatásával 1971 óta folynak itt szervezett kúrák. 20 fős turnusok 4 héten át napi 2 órát töltenek a barlangban, ahol gyógytornát is végeznek. Előtte a tüdőgyógyintézetben részletes kivizsgálásban részesülnek, a kúra során állandó orvosi felügyelet biztosított.

1980 óta 2000 beteget kezeltek, köztük szilikózisosokat is. A betegek jelentős százalékánál lehetett szubjektív javulást észlelni, a betegek mintegy felénél ezt a gyógyszerigény kifejezett csökkenése is alátámasztotta.

Az abaligeti munkának is vannak fontos, úttörő momentumai. Részben a megnyugtató szakmai háttér biztosítása, a korrekt, előzetes kivizsgálásra törekvés, másrészt az a kezdeményezés, hogy a gyógytornát beépítsék a barlangterápiába.

Nehézségeik egyrészt a háttérintézet és a barlang jelentős távolságából, másrészt a rendelkezésükre álló barlangter szűk voltából adódnak, utóbbin egyébként az idegenforgalommal is osztozniuk kell.

Tapolcán *Kessler* klimatológiai méréseire támaszkodva 1969-ben a Tavas-barlangban kezdődtek gyógykezelések kísérleti céllal. A kezdeti sikerek után született döntés a tevékenység kiszélesítésére, rendszeressé tételére. E célra a kórház alatti száraz barlangot alakították ki, mely kiváló klimatikus adottságain túl lehetőséget biztosított a barlang és kórház szoros egységének megteremtésére. Így, a megnyugtató szakmai felügyelet mellett megteremtődtek a feltételei az eredmények rendszeres és tudományos igényű mérésének és feldolgozásának. Itt a barlangi klíma egy komplex légzésrehabilitációs tevékenység hasznos komponense, egyben optimális helyszíne, azaz a barlangterápiá integrálódott egy általános kórházi gyógyító tevékenységbe.

1973-tól folynak kúrák rendszeresen (3 hét, napi 4 óra), egyszerre 24 beteg részvételével. 1976-ban jött létre egy teljesen önálló kórházi részleg, melynek fő profilja lett a barlangterápiá. A barlang kiépítését és a kórházi osztály felszerelését jelentősen támogatta a Bakonyi Bauxitbánya Vállalat, a Magyar Alumíniumipari Tröszt és a vegyipar. A betegek zömét ezen iparágak dolgozói teszik ki. Tapolcán a barlangterápiá egy komplex gyógyeljárás, a barlangban tartózkodás idejét számos program (légzőtorna, autogén tréning, pszihoterápiá, zeneterápiá) színesíti, de a barlangon kívül is több rehabilitációs eljárás (elektro- és fototerápiá, inhaláció, gerinctorna stb.) szolgálja a betegek gyógyulását a szükséges gyógyszerek mellett. A munkát speciálisan képzett munkacsoport végzi. A működés beindításában *Somogyi* szerzett elévülhetetlen érdemeket, 1976 óta *Horváth* irányítja az osztály tevékenységét.

Az elmúlt 15 év alatt mintegy 6000 beteget kezeltek, jelentős százalékuk gondozott, azaz rendszeresen visszatér. A betegek túlnyomó többsége klinikailag jelentősen és tartósan javult, csökkenő gyógyszer-, táppénz-, és hospitalizációs igény mellett, javuló légzésfunkciókkal. A rendszeres gondozás rehabilitációs értéke a munkaképesség csökkenés folyamatának a lelassulásával egyértelműen igazolható volt. Bizonyítható az is, hogy a barlangi kerektek között megvalósított komplex légzésrehabilitáció számos előnnyel jár mind a passzív klímaterápiával, mind a konvencionális kórházi ellátással szemben.

Az utóbbi években a részleg tevékenysége kibővült a környék asztmás gyermekeinek folyamatos gondozásával, ebben a barlangi klímában megtanult és rendszeresen végzett testi-lelki gyakorlatok nagy jelentőséggel bírnak. Az eredmények rendkívül biztatóak, a tevékenység lassan országos ellátásá bővül és igen jelentős szakmai és társadalmi visszhangja van.

A tapolcai munka számos értelemben modellértékű és úttörő jelentőségű. Az egyetlen önálló intézmény Magyarországon, melynek fő profilja a barlangterápiá. Az egyetlen olyan kórház-barlang komplexum, ahol szoros szakmai háttér, komplex ellátás és eredmények folyamatos detektálása és értékelése megvalósulhatott a kellemes szanatóriumi életvitellel és gyógyhelyi környezettel együtt. A barlangterápiá indukált egy sor ezzel összefüggő tevékenységet (gyermekgondozás, gyógyidegenforgalom), melyek a szorosan vett tevékenységen túl haszonnal járnak a városnak, országnak egyaránt. A részleg igen sokat tett a téma elfogadtatásáért a hazai és nemzetközi szakmai közvélemény előtt. Elsősorban az itteni eredményeknek köszönhető, hogy a barlangterápiá szalonképes a magyar orvosi, tudományos fórumokon, s komoly érdemeik vannak a nemzetközi respektus megszerzésében, megtartásában. 1986 óta *Horváth* tölti be a Nemzetközi Speleológiai Unió (UIS) Barlangterápiás Szakbizottságának elnöki posztját. Némi szerénytelenséggel kijelenthető, Tapolca ma a barlangterápiában az etalon szerepét tölti be.

A ma is aktívan működő három barlangon kívül voltak és vannak elképzelések, próbálkozások a tevékenység bővítésére, új helyszínek működésbe állításáival. *Kessler* negyedszázada fáradozik a Molnár János-barlang és a Gellért-hegyben levő táró gyógyászati hasznosításán. *Osváth* a Pál-völgyi-barlangban foglalkoztatott asztmás gyermekeket igen jó tapasztalatokkal. *Mucsi* a Hajnóczy-barlang mikroklímáját vizsgálva tapasztalta, hogy az pozitív hatással van egészségesek légzésfunkcióira. A konkrét megvalósulás stádiumában van a Szemlő-hegyi-barlang és a lillafüredi István-barlang egy részének gyógyászati hasznosítása.

Az egyre szélesedő terápiás aktivitás nem nélkülözheti a klimatológiai alaputakat. Ebből a szempontból alapvető jelentőségű *Fodor, Gáboros, Tardy* és társai munkássága. Ugyancsak halaszthatatlan feladat immár a gyógybarlang fogalmának tisztázása, az ezzel kapcsolatos klimatológiai és

orvosi követelmények korrekt rendszerbe foglalása. E téren a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium Barlangtani Intézetének munkacsoportja, *Tardy* vezetésével tevékenyedik fáradhatatlanul.

Mindennek köszönhetően, bár a barlangterápia hazai megítélése ambivalens, a hivatalos orvosi közvéleményben még mindig találkozhatunk elutasító véleménnyel, az utóbbi években ez az eljárás a gyógyítás integráns részévé vált, melyet a rászorulóknak egyre nagyobb tömegben igényelnek, s a szakma is egyre inkább pozitívan ítél meg.

A magyar barlangterápia nemzetközi respektusa nagyon jó. Az elmúlt évek alatt több, mint 60 közlemény jelent meg erről a témáról magyar szerzők tollából, magyar és idegen nyelven. Hazai és nemzetközi tudományos rendezvényeken a magyar előadóktól az e témakörben elhangzott előadások száma meghaladja a százat. A hazai szakértők valamennyi barlangterápiával foglalkozó nemzetközi szimpóziumon sikerrel szerepeltek. Az UIS Barlangterápiai Szakbizottságának megalakulásától a legutóbbi tisztújításig magyar főtárgya (*Kessler*) volt, s mint már volt szó róla, elnöke is — immár a második 4 éves ciklusban — magyar.

A természet jó lehetőségeket biztosít tehát Magyarországnak az egyre szaporodó légzési betegségek rehabilitációjához. Sok kihasználatlan esély rejlik a már aktív gyógybarlangjaink, s a reménybeni újak — és a kapcsolódó egészségügyi intézmények — fejlesztésében. Óriási gazdasági haszonnal kecsegtet a tevékenység hasznosítása a gyógyidegenforgalomban. Ezzel megteremthetők volnának a gazdasági alapok a barlanggyógyászat további intenzív és extenzív fejlesztéséhez.

Dr. Horváth Tibor
Városi Kórház
Barlangterápia
Tapolca
Ady Endre út 1.
H-8301

IRODALOM

A tanulmányban szereplő irodalmi utalások részletes adatai a szerző hasonló tárgyú, angol nyelvű alábbi dolgozata végén található:

HORVÁTH T. (1989): Speleotherapy in Hungary today. — Karszt és Barlang, Special Issue, p. 73—76.

OLVASÓINKHOZ

A *Karszt és Barlang* jelen számának tartalma és beosztása eltér a szokásostól. 1989-ben hazánk adott otthont a X. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszusnak, és ebben a füzetünkben kizárólag a kongresszussal kapcsolatos beszámolókat közöljük. Helyszűke miatt ezért kimaradtak lapunkból azok a közlemények, amelyek az 1989-es esztendő hazai és külföldi szakmai eseményeit, a társulati élet rendezvényeit vagy a barlangkutató csoportok fontosabb eredményeit tárgyalják. Ezeket a *Karszt és Barlang* 1990. évi I. füzet tartalmazza.

A kongresszus alkalmából 1989-ben megjelent a *Karszt és Barlang* angol nyelvű különszáma, mely összefoglaló tanulmányokat közölt a hazai karsztkutatók különböző tudományágainak legújabb eredményeiről. A lap végén, a magyar olvasókhöz címzett közleményünkben azt a tájékoztatást adtuk, hogy a tanulmányokat megjelentetjük magyar nyelven is, és a Társulat tagjai ezt kapják kézhez tagilletmény címén. Terveinknek megfelelően a jelen összevont füzetben közöljük ezeket a dolgozatokat, azonban főleg terjedelmi okok miatt néhány értekezés közléséről le kellett mondanunk. Így kimaradt lapunkból dr. Hevesi Attila tanulmánya: Magyarország karsztvidékeinek kialakulása és felszínfejlődése, mely teljes terjedelmében az egyik hazai földrajzi szaklapban lát napvilágot. Úgyszintén eltekintettünk Gádoros Miklós: A magyar szpeleoklimatológia története c. értekezés közlésétől, mivel ez a munka frissebb adatokkal kiegészítve később kerül publikálásra. Dr. Szunyogh Gábor összefoglaló írása a magyar kutatók kiemelkedő eredményeiről szintén elsősorban a külföldieknek szóló tájékoztatás volt, ezért a magyar szöveget nem közöljük. Az angol nyelvű számban megjelent egyéb kisebb közlemények szintén a külföldiek informálását szolgálták a magyar karszt- és barlangkutatók helyzetéről, így azok magyar nyelvű közreadását mellőztük.

Szerkesztőség

CONTENTS

After Congress (<i>Dr. István Fodor</i>) 2 CONGRESS '89 — HUNGARY Reports on the 10th International Speleological Congress held in Hungary (<i>in Hungarian</i>) 3 Official delegates of the countries on the Congress 26 Report on the 10th International Speleological Congress, Hungary (<i>in English</i>) by <i>T. Hazslinszky</i> 29 Congress venue and events (<i>T. Hazslinszky, P. Szablyár</i>) 33 Cave Rescue Symposium (<i>Gy. Hegedűs</i>) 34 Exhibitions on the occasion of the Congress (<i>T. Hazslinszky, P. Szablyár</i>) 35 Publications and books issued for the Congress (<i>T. Hazslinszky, P. Szablyár</i>) 36 Slide, diaporama, video and film shows on the Congress (<i>P. Szablyár</i>) 37	Exhibition of stamps and postcards showing caves (<i>L. Lénárt</i>) 38 Stamp series about caves in Hungary (<i>L. Lénárt</i>) 38 Management of the UIS (1989—1993). 39 UIS-Commissions 39 CONGRESS '93 — CHINA Preliminary information on the 11th International Speleological Congress (<i>D. Balázs</i>). 41 Institute of Karst Geology, Guilin, China. 44 The Chinese Museum of Karst Geology. 46 Hungarian—English—Chinese dictionary of karst terms (after <i>Yuan Daoxian</i>). 47 Xu Xiake, the first Chinese speleologist. 48 REVIEW General papers on Hungarian karst regions and caves published in English in the <i>Karszt és Barlang</i> , Special Issue 1989 (in the present volume only Hungarian text) 51
---	---

Főszerkesztő:

DR. BALÁZS DÉNES

Szerkesztő:

SZÉKELY KINGA

A jelen szám szerkesztési munkáiban közreműködtek:
 Borzsák Péter, Fleck Nóra, Juhász Márton, Szablyár Péter

Az értekezések szakmai ellenőrzését végezte:
 dr. Böcker Tivadar, dr. Müller Pál, dr. Tardy János
 A fordításokat dr. Lóczy Dénes készítette

Kiadja:

MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT

1061 Budapest, Anker köz 1. Telefon: 1217-293

Készült a Globus Nyomdában 1990-ben

ISSN 0324—6221

Jobbra a belső borítón: 1. A D 1 kirándulás résztvevői az Aggteleki-barlangnál, 2. a Tihanyi Múzeum megtekintése után, 3. a Rejteki-kőfülke tanulmányozása, 4. a Pál-völgyi-barlang előtt, 5. mentési bemutató a Pál-völgyi köfajtóban, 6. merülés előtt a Molnár János-barlangban (Borzsák P. és Kárpátné Fehér K. felvételei).

Hátsó borítón: 1. Az elnöki asztal mellett balról jobbra: V. Panoš, Fodor I., D. Ford, H. Trimmel, 2. Füredi Károly ünnepi beszédét tartja, 3. D. Ford, az UIS leköszönt elnöke, 4. Camille Ek, az új főtitkár, 5. szavazás a plenáris ülésen, 6. a hallgatóság, 7. az egyetem aulája (Borzsák P., Kárpátné Fehér K. és Székely K. felvételei).

Pictures on the right side: 1. Participants of the D 1 Excursion, 2. After visiting the Tihany Museum, 3. Surveying the Rejteki Rock Shelter, 4. In front of the Pál-völgy Cave, 5. Rescue training in the Pál-völgy quarry, 6. Diving in the Molnár János Cave (by P. Borzsák and K. F. Kárpátné)

Photos on the back cover: 1. At the presidium table: V. Panoš, I. Fodor, D. Ford, H. Trimmel, 2. Opening ceremony, 3. Derek Ford, the resigned president of UIS, 4. Camille Ek, the new secretary general, 5. Voting at the plenary session, 6. Spectators of the plenary session, 7. The aula of the University (by P. Borzsák, K. F. Kárpátné and K. Székely).

